

Pověsti o zvonech

zvonařích
zvonicích
a zvoníčkách

Pavla Jungmannová

POVĚSTI O ZVONECH, ZVONAŘÍCH, ZVONICÍCH A ZVONIČKÁCH

© Pavla Jungmannová, 2003

Ilustrace: Jiří Beneš st.

Odpovědný redaktor: Jiří Churáček

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být rozmnožována a rozšiřována jakýmkoli způsobem bez předchozího písemného svolení nakladatele.

Druhé vydání, 2011

Převod do elektronické podoby Petr Řepík Vydalo
nakladatelství KOPP, Šumavská 3, 370 01 České Budějovice,
tel./fax: 386 460 474, e-mail: knihy@kopp.cz; Internet:
www.kopp.cz

ISBN: 978-80-7232-416-3

S radostí věnuji tuto knihu všem zvoníkům,
zvonicím a zvonařům
a tím i farnostem, kostelům a zvonicím,
které udržují tradici ručního zvonění.

PŘEDMLUVA

Milí čtenáři,

první a asi jediná kniha s tímto tématem, tedy pověstmi o zvonech, která se mi dostala do ruky, je z roku 1926. Vydala ji Cyrilo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství V. Kotrba a sepsal ji Antonín Šorm.

Obsahuje šedesát krátkých pověstí z různých měst celé republiky, z toho je řada na stejné téma.

Nyní si vám dovoluji předložit novou knihu z šedesáti pěti pověstí o zvonech, zvonících, zvonařích a zvoničkách, snažně sepsaných tak, aby se jejich obsah lišil a nebyly to stejné příběhy.

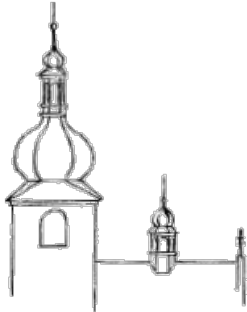
Po úvodní pověsti O původu zvonů následuje šestnáct pověstí z Prahy, v nichž vám předkládám u některých pověstí různé verze o témže objektu, ale přece jen s trochu jiným obsahem. Po pražských příbězích je uvedena pověst O pouti zvonů do Říma a bajka O zvonu Spravedlnosti.

Pětačtyřicet dalších pověstí je z různých míst České republiky a dvě jsou od našich sousedů ze Slovenska.

Všechny mají nejen společné téma, ale zároveň jsou převyprávěny podle pověstí z mnoha knih.

Snad se vám budou líbit.

Jan J. J. J.

PODĚKOVÁNÍ

Mnohokrát děkuji všem, kteří mě k tvorbě této knihy inspirovali a poté povzbuzovali, jmenovitě pak děkuji Sylvě Benešové a Evě Horké, které s nápadem sebrat pověsti na knihu přišly a Radkovi Rejškovi za údaje o Loretánské zvonkohře.

Za cenný příspěvek patří dík Jiřímu Ševčíkovi ml. ze Sv. Jana pod Skalou, který mi poskytl pověst o nejstarším Svatojanském zvonu, Sylvě Benešové za pověst O zvonech ze Žáku, Dr. Miroslavu Malečkovi z Plaňan za pověst o zvonech v Žabonosech a informace o Kolínu, Lucii Fialové za výpis Kutnohorských a dalších pověstí, Lubomírovi Čejkovi z Humpolce za přepsané pověsti z Humpoleckého zpravodaje, Petrovi Manouškovi a Pavlovi Štrossovi za cenné připomínky.

Samozřejmě děkuji i za mnohá ostatní doporučení a upozornění na knihy, ze kterých bylo čerpáno.

NĚCO MÁLO Z HISTORIE ZVONŮ

I zvony mají své dějiny, jako všechno. Ale kdo vyrobil první zvon na světě, to zůstane asi už tajemstvím navěky.

Je však známo, že původ zvonů se datuje již do předkřesťanských dob a nejstarší památky, jejichž tvar alespoň trochu připomínal dnešní podobu zvonů, pocházejí z vykopávek v Ninive z konce 3. tisíciletí před naším letopočtem. Také staří Egypťané používali zvonky při svých bohoslužbách, v Athénách užívali zvonky kněží ke svolávání lidí k obětem, Řekové dávali zvonkem znamení, že na rybí trhy přišly ryby, Římané používali malé lité nebo ze železných plechů snýtované zvonky k buzení a ke svolávání služebnictva nebo také k zahánění zlých duchů, dále v chrámech, lázních a při popravách zločinců. Z Faidrových bajek je známo, že se zvonce zavěšovaly na krk zvířatům a mezkům již v dávných dobách. Židé, jak vypravuje Písmo svaté, užívali zvonky již v nejstarší době v bohoslužbě. O kabátci pro velekněze dal Hospodin Mojžíšovi předpisy, že na spodním okraji tohoto kabátce mají být zavěšeny malé zlaté zvonečky, střídavě s granátovými jablky.

V Evropě směřoval začátek historie zvonů k městu Nole v jižní Itálii v Campanii. Prvním zvonařem tak měl být biskup z Noly – svatý Paulin, který žil kolem roku 437. Zvonařskou historii tohoto místa připomínají dvě jazykové souvislosti: campana je latinský název pro zvon a slovem nola označuje italština malý zvon, zvonek. Dalším zvonařem mezi prvními je prý svatý Fortchern, biskup v Trimu v Irsku. V 5. století se zvony začaly vyrábět v kláštorech. Od 8. století lili zvony hlavně mniši benediktinští. Kláštery měly stále zvonařské hutě, ale také vysílaly zvonaře kočovné, kteří si hutě

stavěli až na místech, pro něž se zvony lily. Ve 13. století získaly zvony již svůj nynější tvar, který postupně definitivně vytlačil starý tvar úlů nebo soudků. 15. a 16. století se pak nazývá „zlatým věkem“ zvonařství, neboť rozvoj výroby zvonů nabyl v té době maximálního významu. Šířením náboženství a oslavou Boha vznikaly chrámy i kostely s bohatým vnitřním vybavením a také samozřejmě zvony.

U nás máme první zmínku o zvonech v naší první staroslověnské legendě o knížeti Václavovi z roku 940: „Když nastalo jitro, zvonili na jitřní“. Postupně se začalo zvonů užívat k bití na poplach, k ohlašování neštěstí a živelních pohrom, povodní, vichřic, krupobití, požárů nebo při nepřátelských útocích. Od 14. století se oznamovaly zvoněním významné radostné události – narození následníka trůnu nebo vítězství nad nepřítelem. Korunovační řád českých králů přímo předepisoval: „...a při průvodu bude bít velký zvon.“ Vyzvánění poledne zdomácnělo až za panování krále Vladislava Jagellonského a venkovské ranní a večerní klekání k zahájení a ukončení pracovního dne bylo zavedeno až po třicetileté válce.

Mnoho zvonů, jako například zvon Marie z Jindřišské věže, nese nápisy, většinou v latinském jazyce, které vystihují rozmanitost jejich funkce: „Aj, já zvon nikdy marně nezaznívám, hlásámť svátek neb požár či pohřeb slavný...“

Karel IV. ustanovil v roce 1354 nový pořádek pražských řemesel a zařadil v něm konváře a puškaře na šesté místo, takže s ostatními řemesly pracujícími s kovem, jako byli mečíři, cínaři, kotláři či platněři, tvořili společný cech pod zelenou korouhví s obrazem muže v brnění a plné zbroji.

České země se mohou pochlubit řadou proslulých zvonařů: mistr

Jeroným Pražský, rod Brikcíh z Cymperka, puškař Tomáš Jaroš, Ondřej Ptáček z Kutné Hory, Ondřej Žáček a Václav Farář v Hradci Králové...

V době největšího rozkvětu zvonařství se každý zvon považoval za posvátný předmět, obestřený pověrami a legendami, provázející jeho vznik i užívání. Lidé věřili, že se zvonu až do jeho zavěšení nesmí dotknout nečistá osoba, lež, pomluva či jiný neřád a kdo by získal nepoctivě kov na zhotovení zvonu, ten zemře. Tato poslední pověra asi měla původ v tom, že mnoho kovolijců umíralo v mladém věku.

Významný český historik, jezuita a spisovatel Bohuslav Balbín, když se jednou vracel z Příbrami, zůstal na noc v řádovém statečku na Zlíchově. Právě toho večera se konal v Praze pohřeb nějakého významného šlechtice, k němuž se zvonilo v četných pražských kostelích. Balbín byl zvoněním tak uchvácen, že napsal: „Jak rozkošné bylo naslouchat hlasům všech pražských zvonů, jejichž zvuky se nesly nad hladinou Vltavy. Nic podobného jsem v životě neslyšel. Ještě dnes si nedovedu vysvětlit tu zvukovou rozkoš.“

Škoda jen, že v dnešních dobách nemůžeme slyšet už všechny zvony, které mnohdy ulili ti nejslavnější zvonaři. Mnohé byly poškozeny požárem, úderem blesku nebo jiným způsobem, ale také byly ukradeny ze svých věží nebo bohužel i pukly a byly přelity jiným zvonařem.

27. září roku 1916, v předvečer svátku sv. Václava, však přišla na zvony jiná nečekaná pohroma. Mnoho zvonů po svém posledním zvonění opustilo věže a zvonice a bylo zrekvírováno pro vojenské účely.

Některé se podařilo zachránit, ale co nepobrala první světová válka, dokonala válka druhá. A dodnes najdeme spoustu smutných,

osířelých zvoníc, kde zvony chybí a je možné, že by se ještě daly dohledat na tzv. hřbitově zvonů v Hamburku nebo na různých německých kostelních věžích.

NĚCO MÁLO O ZVONÍCÍCH

V dřívějších dobách mohli být zvoníky snad jenom malí a štíhlí lidé (však si také zvoník jistě mnoho nevydělal, aby mohl být nějaký břicháč). Zdá se to zřejmé podle mnoha kostelních staveb, ve kterých cesta na zvonici vede po obvodu věže úzkou a nízkou chodbičkou.

Zvoníka pravděpodobně přijímali většinou faráři nebo tuto službu vykonával kostelník. Alespoň je to tak psáno v mnoha pověstech. Objevuje se i zmínka v jiných pramenech, že úřad zvoníka zastávali původně kněží, potom ostiariové, což jsou kněží s nižším kněžským svěcením, kteří dodnes dostávají do ruky zvonek jako odznak někdejší povinnosti a nakonec tzv. osoby laické, tedy bez kněžského svěcení. Každopádně musel mít zvoník jistě dobrou fyzickou kondici a smysl pro rytmus, ne-li hudební sluch. Stejně tomu tak je doposud.

Výjimkou je pravděpodobně známý zvoník od Matky Boží Quasimodo Victora Huga, který byl schovancem jáhna Frolla a byl hluchý jako poleno. Podle svého vlastního vyprávění slyšel pouze nejmenší zvon, který měl nejvyšší tón, ale i tak své služby zvládal velice dobře.

Od arcibiskupa Wolframa pochází spis „Opravy a doplňky statutuů kostela Pražského“, který poukazuje na to, že zvoníci svatovíťští nosili bílé oděvy, ministranti a zvoníci týňští byli oblečeni žlutě a modře.

Zvoníci měli také různé jiné povinnosti, než zvonění. Například zvoník z chrámu sv. Mikuláše na Starém Městě pražském měl koncem 15. století na starosti i chrámové klenoty: kalichy, monstrance, mešní roucha atd.

Roku 1624 sepsal děkan pražské metropole Kašpar Arsenius Radbusa nemálo zajímavý a rozsáhlý spis „Instrukce neb vyměření zvoníkovi kostela pražského, jak by se v povinnosti své chovati měl“. Je v něm například nařízení, aby zvoník pilně a pravidelně chodil na mše, byl poslušný všem osobám kostelním, panem děkanem počínaje, sakristiánem konče, klíče od zvonice nesměl dát z ruky a po mších měl bedlivě zamykat kostel. Dále je zde rozpis, kdy a kterým zvonem má zvonit, že má pravidelně uklízet v kostele a udržovat v provozu světla u hrobů svatých patronů chrámu. Také je tu samozřejmě narážka na vzorné chování – žádné opilství, hry v karty a rvačky se nepovolovaly.

Ještě v roce 1910 vyšla „Sbírka zákonů v záležitostech církevních, bezkonfesijních, školských a veřejného působení se týkajících“, kde byly rozepsány platy zvoníkům. Příkladem uveďme toto: „V Praze při hlavním chrámu u sv. Víta na Hradě, kde největší a nejtěžší zvony jsou, všemi zvony a za každou hodinu 6 kop mš. nebo 7 zlatých 35 krejcarů. Na Starém Městě při farním chrámu Týnském, na Novém Městě u sv. Jindřicha a u sv. Štěpána, pak na Malé Straně u sv. Mikuláše za první celé zvonění všemi zvony a za každou hodinu 6 zlatých 13 krejcarů. Při ostatních farních chrámech těchto tří pražských měst za první celé zvonění všemi zvony a za každou hodinu 4 zlaté 90 krejcarů atd.“

Dnes se již zvoní zdarma a zvoníci berou své poslání jako nezištnou službu kostelu, potěšení pro lidské ucho, příjemné uvolnění, zábavu nebo koníček. Už jenom málokdo zná způsoby zvonění, kterými se dříve zvonívalo. Byl to například umíráček, klekání, polední zvonění a různá sváteční zvonění. Všechny způsoby se od sebe lišily a lidé, obzvlášť na vesnicích, hned poznali, o co se jedná. V dnešní době moderních vymožeností, a tedy i

elektromotorů, které se těžko dají naprogramovat na různé způsoby, se toto umění stává čím dál tím víc neznámým.

Ke zvoníkům patří vlastně i carillonéři – což je převzatý počestěný název pro hráče na zvonovou hru. Nejrozšířenější jsou zvonohry v zemích Beneluxu, dále v jižní Francii, Portugalsku a překvapivě Rusku. Postupně začaly přibývat i další země, např. Španělsko, Německo a Anglie. Sdružení Eurocarillon – organizace sdružující profesionální hráče na zvonohry, pořádá festivaly v různých zemích, kde se scházejí carillonéři všech národností a předvádějí své umění na zvonohrách. Česká republika má svého zástupce v Radkovi Rejškovi, který je statutárním carillonérem na Pražské Loretě, kde působí i jako varhaník a také je hráčem na Pražské mobilní zvonohře.

Snad se nemýlím, když napíšu, že všichni současní (a jistě i budoucí) zvoníci na své svěřence nedají dopustit a velice těžce by nesli, kdyby je měly nahradit elektromotory, což je obzvláště u historicky cenných zvonů nepřipustné.

PŮVOD ZVONŮ

Po vyhnání z Ráje byli potomci Adama a Evy smutní, když viděli, že přes všechno úsilí a pili roste na jejich polích místo dobré úrody jenom plevel a bodláčí. Po práci však rádi odpočívali a s velkou vděčností naslouchali zvláště tlukotu svého srdce a byli šťastní, že jim ani za branou Ráje nepřestalo tlouci pro Boží slávu a dobro.

Když pak při obdělávání půdy náhle objevili velkou hroudu zlata, rozhodli se, že ten nalezený poklad obětují Bohu a vypracují ho z vděčnosti právě do podoby lidského srdce.

A protože úmysl těchto lidí byl upřímný a oni s velikou chutí pracovali na svém díle, zalíbil se jejich záměr i Bohu a poslal k nim anděla, aby jim předal nástroj, kterým by se jim lépe pracovalo. Bylo to olověné kladívko, kterým měli lidé zlatou hroudu opatrně a vytrvale tepati, aby tak dosáhli tvaru, který potřebovali.

Lidé vděčně přijali od anděla tento nástroj a pracovali pilně na svém díle, až konečně začalo nabývat zřetelnějších tvarů a najednou, když byli skoro v půlce své práce, zlatá hmota se jakoby vzepřela jejich snaze a začala se jim pod rukama šířit, až uvnitř vznikla dutina a pod každou ranou se stále rozšiřovala a rostla. Lidé užasli a raději přestali se zpracováváním vzácného kovu a s velkými rozpaky se dívali na své podivné dílo. Tu se zase před nimi zjevil anděl, vzal jim z rukou ono olověné kladivo a mlčky ho zavěsil do středu zlaté dutiny. Potom dílo zvedl do výšky a poprvé jím zazvonil. Ozval se krásný a čistý zvuk, který pronikl až k srdci lidí a ti, kdo ho slyšeli, měli v tom okamžiku myšlenky čisté a byli nadšeni jen pro pravdu, lásku a slávu boží a také v tom zvonění našli útěchu ze ztraceného Ráje.

„Tak přijal Bůh tuto oběť, na které jste pracovali s takovou pílí,

odhodláním a upřímností,“ řekl jim anděl. „Vy pak v sobě posilujte dále svaté nadšení a ať krásný zvuk tohoto zvonu utěšuje váš žal.“

Tento první zvon pak pověsil anděl na vysoký dub a přivázal k němu nejdelší stonek břechťanu, který dub obrůstal, aby mohl člověk zvonem zvonit. A dal tomuto zvonu i jméno – Srdce Lidské.

Přibývalo lidí na světě a mezi nimi bohužel i těch zlých. Jim se znelíbil hlas zázračného zvonu, který vyzváněl po celém širém světě, nechtěli už od rána do večera poslouchat jeho velebný zvuk. Našel se mezi nimi i první Jidáš, který se v noci přikradl k dubu, na kterém zlatý zvon visel a přerýzl břechťan, jenž byl ke zvonu přivázán. Ale sám se zděsil svého činu, když se ve vrcholu dubu udělala velká záře a v ní bylo vidět anděla, jak zázračný zvon Srdce Lidské odvazuje a odnáší pryč...

Okamžitě nastal poplach kvůli ztrátě zvonu a lidé byli smutní a plakali. Těm dobrým a spravedlivým se tolik zželelo této ztráty, že začali přemýšlet, jak by mohli první zvon nahradit. Pracovali s různými kovy, až se jim podařilo přijít na to, z čeho zvon udělat, aby získal podobu prvního zvonu zlatého a zněl alespoň trochu podobným zvukem. A protože byla jejich snaha i teď poctivá a měli dobrý úmysl, Bůh požehnal jejich dílo zvláštním krásným zvukem, který se liší vždy podle velikosti a čistoty hlasu zvonu. Zaznívá slavně a velebně, bolestně i smutně, ale že je to jen zvon vytvořený lidskýma rukama, jeho zvuk slábne a utichá v určité vzdálenosti od místa, kde zvoní. Není už slyšet po celé zemi jako zvon Srdce Lidské.

A protože měl první zvon své jméno, dávají lidé také svým zvonům jména, a to podle světců nebo andělů.

Zlatý zvon Srdce Lidské odnesl anděl zpátky do ztraceného Ráje a jen dvakrát ho ještě slyšeli lidé na zemi. Poprvé, když anděl

zvěstoval Panně Marii, že se stane matkou Božího dítěte, podruhé jím andělé vyzváněli nad Betlémem slávu Bohu na výsostech a na zemi pokoj lidem dobré vůle po jeho narození.

Ale tento zvon bude ještě vrácen světu a bude zase svým krásným hlasem posilovat nadšení lidí a přinese útěchu v jejich žalu. Vráť se, jakmile spravedlnost a láska v srdcích lidí nabude vrchu a ubude lží a špatnosti.

Naposled jím bude vyzvánět zase ruka anděla, až Kristus přijde soudit živé i mrtvé a v tom okamžiku zmizí i ze všech lidských srdcí zloba a zášť.

O KATEDRÁLE SV. VÍTA A JEJÍCH ZVONECH

Katedrála sv. Víta na Pražském hradě je světoznámou stavbou velkého významu. Její historie je velice bohatá.

Původní románskou rotundu sv. Víta založil ve 20. letech 10. století kníže sv. Václav, aby v ní uchoval dar císaře Jindřicha Ptáčníka – rameno sv. Víta – od té doby patrona Čech. Postavil ji na nejvyšším místě Pražského hradu, a tak určil provždy rozložení všech staveb na třetím nádvoří. Románská rotunda však brzy nestačila pro všechny věřící, navštěvující svaté ostatky. Kníže Spytihněv ji nechal strhnout a na jejím místě začal stavět baziliku, dokončenou až za jeho nástupce knížete Vratislava II. V tomto chrámu byl pokřtěn i syn Jana Lucemburského a Elišky Přemyslovny – Karel – který se pak nejvíce zasloužil o stavbu gotické katedrály.

V roce 1344 bylo povýšeno pražské biskupství na arcibiskupství a tato významná změna měla být symbolizována i stavbou nového chrámu sv. Víta. Základní kámen ke stavbě položil 21. listopadu tohoto roku král Jan Lucemburský za přítomnosti královny Karla, arcibiskupa Arnošta z Pardubic a dalších hodnostářů.

Prvním stavitelem chrámu byl v letech 1344–1352 Matyáš z Arrasu, jenž vystavěl v klasickém lineárním stylu francouzských katedrál osm kaplí v závěru katedrály. Po jeho smrti byl Karlem IV. vybrán za stavitele tehdy 23-letý Petr Parléř. Byl to geniální architekt a sochař počátku pozdní gotiky a díky jeho nápadům se pražská katedrála zařadila mezi nejvýznamnější stavby tohoto typu. Mezi charakteristické znaky jeho díla patří síťová klenba, plaménkové motivy v kružbách, plastické opěrné sloupy a visuté

svorníky. Parlér změnil i půdorysné schéma výstavby kaplí z trojúhelníkového na čtvercové, což je zřetelně vidět na půdorysu kaplí tam, kde navázal na nedostavěné části mistra Matyáše z Arrasu.

Do své smrti v roce 1399 stačil Parlér vystavět zbytek chórových kaplí, vytvořit triforium a zaklenout chór. Začal stavět příčnou loď a chrámovou věž, avšak bohužel už je nedokončil. Po jeho smrti se stavba Svatovítské katedrály na delší dobu pozastavila.

Teprve až v 19. století, kdy se v epoše romantismu šířila po celé Evropě idea dostavby významných středověkých staveb, byly v Praze roku 1861 zahájeny pod vedením architekta Josefa Krannera práce na obnově dosavadního kostela. Jeho nástupcem se stal Josef Mocker, který od roku 1873 začal stavět novou západní část chrámu s věžemi. Ale ani Mocker se dokončení chrámu nedočkal, zemřel přesně 500 let po Parlérovi, v roce 1899. Až architekt Kamil Hilbert dovedl stavbu ke slavnostnímu vysvěcení v roce 1929.

Vnější podoba katedrály zaujme především bohatostí gotického opěrného systému. Chrám měl z vnějšku připomínat „Boží město“, tudíž jsou všude různé věžičky, náznaky domovních štítů, průchody, schody a zábradlí. V prostoru tohoto „města“, hlavně na schodištích, najdeme mnoho malých zvířátek: ještěrky, žáby, ptáky; a masek, které tu vytvořili pravděpodobně pro své potěšení kameníci, pracující na výstavbě katedrály. Nejlepší pohled na shluk věžiček je vidět z Jiřského náměstí. Po celém obvodu katedrály je umístěna také spousta chrličů v podobě různých nestvůr, d'áblů a zlých bytostí, které jsou skutečně detailně vypracovány.

Téměř sto metrů (96,5) vysoká chrámová zvonová věž je zakončena renesanční helmicí, zhotovenou císařskými staviteli

Wohlmudem a Tirolem, na niž je upevněn tři a půl metru vysoký zlatý český lev. Z věže je hezký výhled na Pražský hrad a Prahu. Vstup do věže je kaplí Hasenburskou. Kaple patří již ke starému chrámu – roku 1396 ji dokončil Petr Parlér. Je nazvána podle arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hasenburka, který tu byl v roce 1411 pohřben. Po točitém schodišti se dostaneme nejprve do prvního zvonového patra, kde je zavěšen největší zvon v Čechách – Zikmund.

Původní největší zvon pro katedrálu společně ulili roku 1509 zvonaři Bartoloměj pražský a Ondřej Ptáček z Kutné Hory. Dostal jméno Patronus (Pater campanarum – Ochránce, otec zvonů), ale byl bohužel brzy poškozen, protože z roku 1526 pochází zápis v kronice, že nový velký zvon byl ulit u Bartoše zvonaře, místo prvního zvonu. Tento byl však také poškozen, neboť za dva roky objednal Ferdinand I. u Bartoše nový zvon, který byl dokončen roku 1532. Zvon se však na Hrad nedostal, protože při převozu spadl z vozu a rozbil se. V září 1534 přijíždí na žádost Ferdinanda vídeňský zvonař Meyerhofer, který má zvon ulít přímo na Hradě, ale jelikož se mu jej nepodařilo ulít dobře, byl nouzově zavěšen do dřevěné hranice na baště kostela, kde se při velkém požáru Hradčan roku 1541 rozlil.

Konečně se ulití největšího zvonu pro chrám sv. Víta dostalo do rukou puškaři a zvonaři Tomášovi Jarošovi z Brna a napodruhé se dílo zdařilo. Tento zvon Zikmund visí v katedrále dodnes. Jeho spodní průměr je 256 cm, výška 203 cm a váha se uvádí kolem 16 500 kg. Šestiramenná koruna zvonu je zdobena plastickými maskami stařeckého obličejů. Na čepci je pás s motivem Vraždní nevinátek. Na plášti jsou četné nápisy a reliéfy, například dva velké věnce s motivy Zvěstování Panně Marii a Nejsvětější trojice podle

dřevorytů Albrechta Dürera, postavy světců, reliéf Ukřižování, doplněný po stranách kříže postavami Anny Jagellonské a Ferdinanda I.

Zikmundovo zhruba 350 kg těžké srdce, které puklo 15. 6. 2002 o svátku sv. Víta, pocházelo z roku 1798, ale již roku 1819 bylo opravováno, o čemž svědčí letopočet a nápis nad pěstí srdce. Den před svátkem sv. Václava (28. 9.) roku 2002 dostal Zikmund srdce nové, vyrobené spoluprací firem Manoušek a ŽŽAS a. s.

Zvonem Zikmundem je zvoněno jen o velkých církevních svátcích – Velikonoce, Vánoce, svátek sv. Václava aj.

Ve druhém zvonovém patře jsou v současné době zavěšeny tři menší zvony. Nejstarší a z trojice největší zvon Václav z roku 1542 se spodním průměrem 176 cm, výškou 130 cm a váhou zhruba 4480 kg, ulili mistr Ondřej společně s mistrem Matějem. Zvon je vyzdoben na čepci třířádkovým nápisem, který pojednává o tom, že byl ulit po požáru chrámu Pražského, kým byl ulit a komu je zasvěcen. Na plášti jsou pak reliéfy sv. Václava a naproti sv. Víta, na věnci jsou čtyři medailony se symboly evangelistů.

Druhým větším zvonem je Jan Křtitel z roku 1546, se spodním průměrem 157 cm, výškou 128 cm a váhou asi 3640 kg, kterého ulil mistr Stanislav. Na čepci má také třířádkový nápis o svém původu a o tom, komu je zasvěcen. Na plášti jsou reliéfy postav sv. Zikmunda a sv. Vojtěcha, oddělené kapitulním erbem. Naproti je zajímavý erb s postavou jednorukého rytíře.

Nejmenší zvon nese jméno Josef a je také nejmladší. Byl ulit roku 1602 Martinem Hilligerem. Jeho spodní průměr je 81,5 cm, výška 62 cm a váží zhruba 160 kg. Na čepci má nápis s datací a jménem zvonaře a na plášti postavu Panny Marie s Jezulátkem na půlměsíci. Naproti je pak znak Zbyňka Berky z Dubé – arcibiskupa

pražského.

Tyto tři zvony zvoní každé nedělní poledne. Josef začíná a zvoní minutu před polednem a užívá se také jako signální zvonek při zvonění Zikmundem. Janem a Václavem se zvoní, mimo poledne, před nedělní ranní mší a příležitostně před večerními mšemi v týdnu, pokud není velký svátek, kdy zvoní samozřejmě i největší Zikmund.

Před válečnou rekvizicí v první válce byly na zvonici katedrály ještě tři další zvony. Jejich jména byla: Dominik, Marie a Ježíš. Dominika původně ulil mistr Tomáš Jaroš roku 1556, ale byl přelit roku 1891 Josefem Diepoldem. Jeho spodní průměr byl 122 cm a výška 93 cm. Zvon Marie měl spodní průměr 58 cm, výšku 47 cm a byl ulit roku 1890 také Josefem Diepoldem a nejmenší Ježíš byl původně ulit roku 1761 F. A. Franckem, ovšem roku 1844 přelit Karlem Bellmannem. Jeho spodní průměr byl 42 cm a výška 33 cm.

Inu, nejnovější zvony ze všech věží neměly nejmenší šanci uniknout zájmu rakousko-uherské armády, která je rozlila pro válečné účely.

Ke Katedrále sv. Víta se váže několik pověstí, souvisejících se zvony:

O SVATOVÍTSKÉ VĚŽI A CHYTŘÉ PRINCEZNĚ

Hlavní věž katedrály sv. Víta není celá kamenná. Až úplně nahoře má dřevěný krov, pobitý zeleným plechem. Podle pověsti to prý způsobil jakýsi věštec, který žil na dvoře krále Václava IV. Král byl obklopen mnoha učenými muži, kteří se zabývali čtením z hvězd a hádáním budoucnosti a uměli prý rozpoznat, co se teprve stane. Václav IV. naslouchal často jejich radám, neboť byl pověřčivý a zařizoval se podle jejich předpovědí. Avšak jednou mu řekli předpověď, která mu nedala spát. Bylo to zrovna v době, kdy se česká země otřásala v těžkých bouřích a nepokojích a král už nevěděl, co dělat. Nechal si tedy zavolat věstce, aby se zeptal, co má učinit, aby zase nastal v zemi klid. Učený muž přemýšlel, dlouho si rozmýšlel, co řekne, aby krále nepohněval a pak mu sdělil: „Musíš si sám najít cestu, sám rozhodnout co udělat, aby veškeré vzpoury přestaly. Nemohu Ti poradit nic konkrétního. Ale pamatuj si, že jestliže se Ti to nepodaří, nepokoje a zmatek v zemi porostou a ty nakonec zemřeš bez pomoci před svatovítskou věží.“

Král dlouho o té předpovědi přemýšlel, marně si lámal celou noc hlavu, jak přelstít osud, až ho napadlo jednoduché řešení: zastrašit zbraní nespokojence nepomáhalo, síla byla zbytečná a ukázat ji, to jen tak přese všechno nedovedl a umřít se mu nechtělo. Rozhodl se tedy, že bude nejjednodušší, když nechá věž zbourat. A tak hned druhého dne přikázal rozestavěnou věž odstranit od základů do posledního kamene, protože když tu nebude stát věž, aby mu připomínala neblahý osud, předpověděný konec nepřijde.

Zedníci a kameníci se zoufale chytali za hlavu, co si to král usmyslel, ale rozkaz byl rozkaz, a tak chtě nechtě museli panovníka

uposlechnout a pustili se do díla. Nedostali se však dál než k současné hlásnici, protože právě tehdy zastihla náhle krále smrt. Sice se tak nestalo podle předpovědi chytrého astrologa, protože král zemřel jinak a jinde a na staré proroctví si nikdo v tom okamžiku nevzpomněl, ale možná ta předpověď nebyla zase tak falešná, jelikož král skutečně zahynul dřív, než mohla být zbourána a zhlazena svatovítská věž, tudíž zemřel před ní.

Zanedlouho pak zvonaři ulili první a největší zvon pro svatovítskou katedrálu. Nikdo nevěděl, jak ho dostat nahoru do věže. Když ho zavěsili na provazy a zatáhli, lana praskala jako nitě. Král sledoval to marné snažení z okna a viděl, že zvonaři i stavitelé bezradně postávají kolem velkého zvonu a znovu a znovu se pokoušejí o to, aby ho přece jen zvedli do té výšky, ale pořád se to nedařilo.

„Jen aby se ten zvon nakonec nerozbil,“ myslel si král.

Právě v tom okamžiku k němu přistoupila jeho dcera a řekla: „Tatínku, dovoľ, abych se o vyzvednutí toho zvonu sama postarala. Když několik dní počkáš, určitě na něco přijdu.“

Král rád svolil, i když se mu zdálo podivné, že by se princezně mohlo podařit něco, co všichni učenci ze dvora nedokážou. Ale věděl, že princezna je chytrá a odvolal všechny od zvonu, ať zatím nic nedělají.

Princezna k sobě zavolala své přítelkyně, uzavřela se s nimi do komnat a pak tam všechny společně pletly ze svých vlasů silný provaz. Mezitím ještě vymýšlela složitý stroj, pomocí kterého by velký a těžký zvon mohl být vyzvednut na věž. Když byla s plánem stroje hotova, zavolala dělníky a požádala je, aby podle jejího nákresu stroj vyrobili a dopravili pod věž.

V určený den se na nádvoří seběhly zástupy lidí z celé Prahy a